

7.Наказ Міністерства оборони України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» від 03.03.2022.№ 73. URL.:<https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=2> (дата звернення 30.10.23).

УДК 342

Ганна ПЕТРОВА

*студентка 2-го курсу магістратури групи 767 пдм
Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: gureeva2104@gmail.com*

Науковий керівник

Сергій ЛУКАШЕВИЧ

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна,
e-mail: s.lukashevych@khai.edu, ORCID: 0000-0001-8386-6237*

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО СТЯГНЕННЯ БОРГУ ЗА ПОСЛУГИ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: Українська електроенергетика є критичною інфраструктурою, важливою для економіки та національної безпеки. Порушення функціонування цього сектору може завдати серйозної шкоди державним інтересам. Стаття розглядає правовий аспект примусового стягнення заборгованості за електроенергію в умовах воєнного стану, підкреслюючи важливість обов'язковості виконання судових рішень відповідно до закону.

Ключові слова: виконавче провадження, електроенергетика, воєнний стан.

ENFORCEMENT PROCEEDING REGARDING DEBTS FOR THE SUPPLY OF ELECTRICITY IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract: Ukrainian electric power industry is a critical infrastructure that is important for the economy and national security. Violation of the functioning of this sector can cause serious damage to state interests. The article examines the legal aspect of enforcement collection of electricity debt under martial law, emphasizing the importance of mandatory execution of court decisions and protection of rights and interests in accordance with the law.

Keywords: enforcement proceeding, electric power, martial law.

Згідно із Законом України «Про критичну інфраструктуру» об'єктами критичної інфраструктури є об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. Цим же Законом визначається, що одними з життєво важливих послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України, є, в тому числі, послуги з енергозабезпечення

Крім того, до Переліку секторів критичної інфраструктури, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1109, входить і паливно-енергетичний сектор, в тому числі підсектор електроенергетики, до якого відносяться об'єкти, які надають послуги виробництва електричної енергії, забезпечення функціонування ринку електричної енергії, організація купівлі-продажу електричної енергії на ринку, управління системами передачі та енергопостачання, розподіл електричної енергії [1].

З початком повномасштабного вторгнення об'єкти енергетичної інфраструктури стали мішенями для ракетних атак ворога, з метою порушення обороноздатності, функціонування банківських систем, системи надання гуманітарної та медичної допомоги, роботи зв'язку та транспорту, тощо. Пошкодженні лінії електропередачі, трансформаторні підстанції, мережі, що перебувають у критичному стані, відновлюються в максимально короткі терміни завдяки героїчним зусиллям працівників галузі. У таких обставинах зростає важливість своєчасної оплати спожитої електроенергії, адже біля 20 % тарифу – це витрати на експлуатацію мереж, їх ремонт та підтримання в належному стані.

Одночасно, у зв'язку з наслідками воєнних дій у вигляді спаду економіки, втратою робочих місць, закриття бізнесів, рівень заборгованості за послуги електропостачання збільшився у порівнянні з періодом до 24 лютого 2022 року. Наприклад, за даними ПрАТ «Харківенергозбут» у лютому-березні 2022 року рівень оплати електропостачання сягнув лише 31 % [3].

А на Дніпропетровщині станом на 1 серпня 2023 року заборгованість жителів області за спожиту електроенергію складає більше ніж 700 мільйонів гривень. При цьому, протягом року, лише 30% споживачів розраховуються за електроенергію вчасно та в повному обсязі [6].

У зв'язку з необхідністю стягнути з боржників ці кошти підприємства-постачальники електроенергії звертаються за захистом порушеного права до суду.

Обов'язковість судових рішень є однією з ключових принципів судової системи, яка закріплена в Конституції України (стаття 129). Держава має зобов'язання забезпечити виконання судових рішень відповідно до чітко визначеного законом порядку. Також в Основному Законі (стаття 129-1) передбачено, що судові рішення є обов'язковим до виконання, і це підкреслює важливість додержання цього принципу [2]. Крім того, і Цивільний процесуальний кодекс України, і Господарський процесуальний кодекс України визначають обов'язковість судових рішень основними принципами.

Таким чином, право на судовий захист не обмежується лише розглядом справи та прийняттям обґрунтованого законного рішення. Воно також

передбачає, що судовий захист має бути спрямованим на відновлення порушених прав та свобод і гарантувати виконання судового рішення. Це означає, що судова система повинна забезпечувати справедливий результат та захищати права та інтереси, а також вживати заходів для забезпечення виконання судових рішень.

Важливо підкреслити, що виконання судових рішень має бути невідворотним і однозначним, оскільки в іншому випадку це може призвести до дискредитації самої ідеї правосуддя і підірвати довіру до судової системи. Правосуддя не завершується лише моментом винесення рішення, важливо, щоб це рішення було дійсно виконане.

Отже, наступним кроком у випадку відсутності добровільного погашення заборгованості за постачання електроенергії стає звернення до органів державної виконавчої служби та приватних виконавців для примусового стягнення.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про виконавче провадження», виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) - сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню [4].

Унаслідок вторгнення Російської Федерації та введення воєнного стану на території України, Верховною Радою були внесені необхідні зміни до багатьох законів України, в тому числі і ті, що вплинули на сферу виконавчого провадження.

Наразі, виконавче провадження щодо примусового стягнення заборгованості за постачання електричної енергії здійснюється у відповідності до Закону України «Про виконавче провадження», Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України № 512/5 від 02.04.2012 та інших нормативно-правових актів з урахуванням змін, що були прийняті з огляду на воєнний стан. Останні зміни до ЗУ «Про виконавче провадження» були внесені 11 квітня 2023 року.

Головним міфом стосовно виконання рішень щодо заборгованості за електричну енергію зі споживачів-фізичних осіб стало те, що під час дії воєнного стану борги за житлово-комунальні послуги не стягуються. Насправді ж абзацом 22 пункту 10-2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про виконавче провадження» передбачено зупинення у

період дії воєнного стану вчинення виконавчих дій з виконання рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги, в тому числі за постачання електроенергії, лише на території територіальних громад, що належать до територій, на яких ведуться активні бойові дії, або тимчасово окупованих територій відповідно до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22 грудня 2022 року № 309, або якщо стягнення заборгованості за такі послуги здійснюється щодо нерухомого майна, яке є місцем постійного проживання такої фізичної особи і було знищено або пошкоджено внаслідок воєнних (бойових) дій.

Також, новелою є встановлена абзацом 7 пункту 10-2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про виконавче провадження» можливість фізичних осіб-боржників користуватися коштами, на які накладено арешт, в межах суми, яка не перебільшує дворазового розміру мінімальної заробітної плати, кожного місяця. Крім того, з арештованого рахунку можна здійснювати видаткові операції, пов'язані зі сплатою податків, зборів. На додаток, абзацом 19 пункту 10-2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про виконавче провадження» припиняється звернення стягнення боргів з пенсій, стипендій.

Що стосується боржників, які є юридичними особами, та самозайнятих осіб, які використовують найману працю фізичних осіб, вони також можуть використовувати кошти, на які накладено арешт органами ДВС, приватними виконавцями, з метою виплати заробітної плати в розмірі не більше п'яти розмірів мінімальної заробітної плати на місяць на одного працівника такої юридичної особи чи самозайнятої особи, а також для сплати податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Також абзацом 22 пункту 10-2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про виконавче провадження» передбачено зупинення у період дії воєнного стану в Україні, вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях з виконання рішень щодо боржників, якими є підприємства оборонно-промислового комплексу, органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, які входять до складу Збройних Сил України.

Окремо пунктом 10-3 Прикінцевих та перехідних положень ЗУ «Про виконавче провадження» встановлено особливості щодо виконавчих проваджень, де боржником є акціонерне товариство «Укрзалізниця» - зупиняється вчинення виконавчих дій та заходів примусового виконання

рішень щодо такого боржника, а також підлягають зняттю всі арешти на кошти і майно АТ «Укрзалізниця».

Були прийняті також і зміни, які стосуються усіх споживачів-боржників за виконавчими провадженнями. Так, передбачено, що на час воєнного стану заборонено відкриття проваджень та вжиття заходів примусового виконання на території територіальних громад, що належать до територій, на яких ведуться активні бойові дії, або тимчасово окупованих територій відповідно до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22.12.2022 № 309 [4].

З огляду на вищевказані зміни можна зробити висновок, що вони були направлені на те, щоб підтримати рівень життєдіяльності населення, особливо тих, хто безпосередньо зіткнувся з наслідками воєнних дій, забезпечити надходження в бюджет необхідних податків та зборів, безперебійну виплату заробітної плати на підприємствах-боржниках, забезпечення сталого функціонування юридичних осіб оборонної сфери та стратегічно важливих підприємств.

З іншого боку, своєчасна оплата постачання електроенергії та стягнення боргів за цю послугу надзвичайно важлива, адже багато галузей повсякденного і виробничого життя є енергозалежними, і вони не можуть собі дозволити відмовитися від цієї послуги. У випадку невчасної оплати рахунків, борги доведеться компенсувати з державного бюджету, що може призвести до відволікання фінансових ресурсів від інших важливих сфер, таких як оборона.

Підсумовуючи вищевказане, необхідно підкреслити, що зміни в інституті примусового виконання рішень є тимчасовими і спрямовані на забезпечення життєдіяльності країни під час воєнного стану. Важливо відзначити, що ці зміни в законодавстві будуть діяти лише під час воєнного стану, оскільки це особливий правовий режим із власними обмеженнями. Проте, законодавець намагається забезпечити максимальний баланс між захистом національних інтересів та життєдіяльності населення в цей період, забезпечуючи виконання судових рішень та підтримуючи принципи правової держави.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури : Постанова КМУ від 09.10.2020 р. № 1109 : станом на 11.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-п#Text> .

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Новини ПрАТ "Харківенергозбут". від 25.04.2022. URL: https://zbutenergo.kharkov.ua/media_centre/news/shanovni-spozhyvachi-prat-harkivenergozbut.
4. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII : станом на 18 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
5. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX : станом на 5 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> .
6. Шостак В. Жителі Дніпропетровщини заборгували за електроенергію понад 700 мільйонів гривень. Суспільне. Новини. URL: <https://suspilne.media/574067-ziteli-dnipropetrovsini-zaborguvali-za-elektroenergiu-ponad-700-miljoniv-griven/>.